

ISSN 2080-1807

Adrian Uljasz

Uniwersytet Rzeszowski

Klasyczny reportaż podróżniczy w sieci. Arkady Fiedler i jego czytelnicy w internecie

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TSB.2021.006>

STRESZCZENIE: Tematem artykułu jest recepcja internetowa postaci i dorobku słynnego polskiego podróżnika – reportera i pisarza Arkadego Fiedlera (1894–1985), a także promocja i dostępność jego reportaży podróżniczych w internecie. Twórczość pisarza wciąż spotyka się z zainteresowaniem czytelnictwem. Ważnym zagadnieniem jest popularyzacja autora i jego książek w sieci internetowej, głównie prowadzona za pośrednictwem strony Muzeum Pracowni Literackiej Arkadego Fiedlera w Puszczykowie w Wielkopolsce. W artykule omówiono też kwestię dostępności jego publikacji w ofercie księgarskiej, w tym w formie e-booków, a także metody promocji, stosowane przez księgarzy w sieci internetowej. Zwrócono uwagę na zagadnienie udostępniania książek A. Fiedlera w serwisie Legimi. Odniesiono się do sprawy dostępności publikacji pisarza w internecie, w tym w bazach o otwartym dostępie. Przeanalizowano popularność reportaży A. Fiedlera w obiegu czytelnictwem – bibliotecznym i pozabibliotecznym na podstawie badań, przeprowadzonych na portalu internetowym W bibliotece.pl oraz na internetowych portalach czytelnictwem.

SŁOWA KLUCZOWE: Fiedler Arkady (1894–1985), recepcja, reportaż podróżniczy, czytelnictwo, publicystyka polska, literatura, promocja

Wprowadzenie

Książkowy reportaż podróżniczy stanowi ważny gatunek piśmiennictwa z punktu widzenia badań nad komunikacją społeczną, publicystyką, literaturą i czytelnictwem. Cieszy się dużą popularnością z uwagi na łączenie przez autorów treści edukacyjnych z pewną dawką rozrywki. Edukacja polega na przekazie wiedzy o świecie oraz kształtowaniu poglądów i postaw bliskich reporterowi. Rozrywka jest możliwa dzięki śledzeniu żywej przygodowej fabuły. Poczytność książek – reportaży z podróży zagranicznych można uznać za prawie tak samo dużą, jak recepcja beletrystycznej literatury popularnej. Można się o tym przekonać analizując zainteresowania internautów, którzy udostępniają profile na internetowych portalach czytelniczych. Czytelnicy reportaży podróżniczych chętnie czytają i oceniają także np. fantastykę i kryminały. Cenią też m.in. publikacje popularnonaukowe o tematyce historycznej, szczególnie pisane przez znanych autorów, jak Bogusław Wołoszański¹. Popularnością cieszą się zarówno reportaże typowo publicystyczne, jak i literackie.

Współcześni reporterzy, kreujący się na medialnych celebrytów, na czele z Wojciechem Cejrowskim, Jackiem Pałkiewiczem, Beatą Pawlikowską czy Martyną Wojciechowską, mają licznych odbiorców. Nie oznacza to, że czytelnicy zapominają o klasycie polskiego reportażu podróżniczego, w tym o książkach legendarnych polskich podróżników: Antoniego Ferdynanda Ossendowskiego, Arkadego Fiedlera, Tony’ego Halika i Elżbiety Dzikowskiej. T. Halik i E. Dzikowska byli zresztą ikonami polskiej kultury audiowizualnej, podobnie jak młodszy reporterzy, a nawet w większym stopniu niż oni. Warto, aby wydawcy, księgarze, bibliotekarze, a także pracownicy instytucji kultury innych niż biblioteki publiczne zachęcali czytelników do zainteresowania się twórczością klasyków gatunku. Powinna być ona popularyzowana także przez dziennikarzy i publicystów. Klasyczne reportaże zasługują na inten-

¹ Zob. np. *Arkady Fiedler* [w:] *lubimyczytać.pl* [online] [dostęp 10 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://lubimyczytac.pl/autor/6865/arkady-fiedler> (link do ocen oraz dyskusji nt. reportaży podróżniczych A. Fiedlera na największym i najbardziej opiniotwórczym polskim portalu czytelniczym – *Lubimy czytać*).

sywną promocję z uwagi na duże nasycenie przekazem edukacyjnym, co nie kłóci się z walorami rozrywkowymi.

Tematem artykułu jest recepcja internetowa oraz promocja w internecie postaci i dorobku słynnego podróżnika – reportera i pisarza Arkadego Fiedlera (1894–1985)². Praca dotyczy też dostępności reportaży pisarza w sieci internetowej. Jego twórczość wciąż spotyka się z zainteresowaniem czytelniczym. Powinna być jeszcze bardziej obecna w świadomości dzisiejszych polskich odbiorców, szczególnie młodego pokolenia, z uwagi na jej walory edukacyjne i rozrywkowe. Istnieją liczne książki publicystyczne i popularyzatorskie o A. Fiedlerze³. Spuścizna autora oraz problem jej recepcji medialnej i czytelniczej zasługują także na refleksję naukową⁴.

Popularyzacja postaci i twórczości Arkadego Fiedlera w internecie

Istotnym zagadnieniem jest popularyzacja pisarza i jego książek w sieci internetowej. Współcześnie trudno jest promować kulturę, nie uwzględniając tego medium. Odnosi się to zarówno do kanonu kultury

² Zob. np. E. G. [E. Głębińska], *Fiedler Arkady (1894–1985)*, [w:] *Współcześni polscy pisarze i badacze literatury. Słownik biobibliograficzny*, pod red. J. Czachowskiej, A. Szalagan, Warszawa 1994, s. 297–300.

³ A. R. Fiedler, *Barwny świat Arkadego Fiedlera*, Poznań 1977; B. Tylicka, *Arkady Fiedler*, Warszawa 1989; J. Ratajczak, *Gdy Warta wpadała do Ukajali (szkice o Arkadym Fiedlerze)*, Poznań 1994; K. Fiołka, *Fiedler*, Warszawa 2011; O. Jernas, *Arkady Fiedler. Człowiek bez paszportu*, Poznań 2013; J. Kuffel, *Arkady Fiedler. Podróżnik i literat*, Bydgoszcz, Puszczyno 2012; W. Walkowska, *Podróże z Arkadym Fiedlerem*, Warszawa 2014; P. Bojarski, *Fiedler. Głód świata*, Poznań 2020. Zob. też M. Pilich, P. Pilich, *Wybitni polscy odkrywcy i podróżnicy*, Warszawa 2018 (m.in. szkic o A. Fiedlerze).

⁴ Przykłady stosunkowo nielicznych publikacji naukowych o A. Fiedlerze i jego dorobku pisarsko-reporterskim: T. Kempniński, *Egzotyczny świat Arkadego Fiedlera*, „Argumenta Historica. Czasopismo Naukowo-Dydaktyczne” 2016, nr 3, s. 42–59; A. Uljasz, *Klasyczny reportaż podróżniczy jako forma propagandy politycznej oraz przekazu wiedzy o świecie i kulturze. Książki Arkadego Fiedlera o Madagaskarze*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2018, nr 2 (21), s. 51–73; tenże, *Edukacja i propaganda w reportażu podróżniczym z czasów Polski Ludowej. Nowa przygoda: Gwinea Arkadego Fiedlera (1962 r.)*, *Stara książka i jej współczesna recepcja*, „Limes. Studia i Materiały z Dziejów Europy Środkowo-Wschodniej” 2019, nr 12, s. 257–270.

ojczystej czy światowej, jak do twórców i dzieł zapomnianych oraz do początkujących artystów.

Zasadnicze znaczenie w upowszechnianiu twórczości A. Fiedlera, współtworzącego kanon polskiej kultury literackiej i krajowej publicystyki, ma strona internetowa Muzeum – Pracowni Literackiej Arkadego Fiedlera w Puszczykowie. Muzeum powstało jeszcze za życia pisarza, w 1974 r., w willi Fiedlera w Puszczykowie koło Poznania. Prowadzone jest przez synów pisarza – podróżników i zarazem reporterów – Marka Fiedlera oraz Arkadego Radosława Fiedlera. Właściciele placówki starają się nakłonić internautów do bezpośredniej wizyty w muzeum. Zachęcają do lektury książek ojca i swoich. Przekazują informacje na temat ekspozycji stałej i wystaw czasowych. Na stronie można obejrzeć fotografie i materiały filmowe, przedstawiające ekspozycję, dostępną we wnętrzu domu oraz w okalającym go Ogrodzie Kultur i Tolerancji. Na terenie ogrodu zwracają uwagę rzeźby, zainspirowane sztuką egzotyczną, w większości dzieła plastyka Zygmunta Konarskiego (1936–2004). Artysta jest współtwórcą większej części ekspozycji stałej. Uwagę przyciąga także budowla Jana Bromskiego – miniatura piramidy Cheopsa, stworzona w skali 1:23 w stosunku do oryginału. Można ją obejrzeć z zewnątrz, a także zapoznać się z panoramiczną fotografią wnętrza. Inny imponujący obiekt to replika statku Krzysztofa Kolumba Santa Maria (skala 1:1). Może zwiedzający i internauci sięgną po jej obejrzeniu po książki popularnonaukowe na temat historii odkryć geograficznych? Rodzina Fiedlerów stara się popularyzować wartości wychowawcze z książek A. Fiedlera, takie jak tolerancja, otwartość na obce kultury oraz na wielokulturowość – w muzeum (m.in. poprzez nazwę muzealnego ogrodu) i na stronie www. Na stronie znajdziemy też wykaz wystaw czasowych. Do lektury książek patrona: reportaży podróżniczych, powieści dla młodzieży i *Dywizjonu 303* mają zachęcać dwa spisy: jego podróży i publikacji książkowych⁵. Wykaz książek to potencjalna zachęta do sięgnięcia po niektóre z nich, bo czytelnicy mogą się zainteresować przywoływanymi tytułami. Taką samą rolę pełnią filmiki, emitowane na kanale YouTube. Linki umieszczono rów-

⁵ Strona internetowa Muzeum Pracowni Literackiej Arkadego Fiedlera w Puszczykowie [online] [dostęp 11 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://fiedler.pl>.

nież na www muzeum. Możemy dzięki nim poznać biografię pisarza i działalność placówki do czasu ogłoszenia w 2019 r. na świecie i w Polsce pandemii. Od wiosny 2021 r. pojawiają się nowe materiały. Interesujące są np. relacje filmowe z wręczenia nagrody Bursztynowego Motyla im. Arkadego Fiedlera. Jury od 1996 r. wyróżnia nią podróżników za ich reportaże książkowe. Na nagraniu z 2011 r. można obejrzeć muzealną uroczystość wręczenia znanej dziennikarce i reporterce M. Wojciechowskiej nagrody za drugą część książki *Kobieta na krańcu świata*⁶. Fiedlerowie, nagradzając współczesnych reporterów, promują czytelnictwo ich publikacji. Najważniejsze dwa filmiki – emitowane na YouTube i na stronie muzeum – noszą ten sam tytuł *Muzeum Arkadego Fiedlera w Puszczykowie*. Jeden z nich jest dziełem Danuty Lareckiej. Internauci wirtualnie zwiedzają za ich pomocą część Ogrodu Kultur i Tolerancji oraz ekspozycji w pomieszczeniach willi. Uwagę przyciągają pamiątki z podróży Fiedlera: okazy zoologiczne (głównie kolekcja motyli) i botaniczne, a także, co bardzo ważne, kopie pierwszych stron okładek różnych wydań jego książek, eksponowane w budynku. Można zobaczyć również część wystawy stałej *Tajemniczy świat Indian*, wnętrza replik Santa Marii i piramidy⁷. M. Fiedler zachęca szkoły oraz instytucje kulturalne, głównie biblioteki i domy kultury, do organizacji spotkań autorskich, na których może opowiedzieć o swoich wspólnych podróżach z ojcem i promować własne książki⁸.

⁶ Tamże [online] [dostęp 11 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://fiedler.pl/sub,pl,fieldertv.html> (dostęp: 11.12.2020). Zob. też M. Wojciechowska, *Kobieta na krańcu świata*, Warszawa 2009; też, *Kobieta na krańcu świata 2*, Warszawa 2011; też, *Kobieta na krańcu świata 3*, Warszawa 2012. Reporterka wystąpiła także, jako główna bohaterka i prowadząca, w filmach pod tym samym tytułem, wydanych na DVD. Zob. *Kobieta na krańcu świata* [DVD] 1, prod. i reż. M. Łupina, TVN, TIM Film Studio, Warszawa [2010]; *Kobieta na krańcu świata* [DVD] 2, reż. M. Łupina, zdjęcia A. Lenart, M. Nowicki, TVN, TIM Film Studio, Warszawa [2010].

⁷ Strona internetowa Muzeum Pracowni Literackiej Arkadego Fiedlera w Puszczykowie [online] [dostęp 11 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://fiedler.pl/sub,pl,muzeum.html>), film *PUSZCZYKOWO-MUEUM ARKADEGO FIEDLERA*, autor Danuta Larecka [online] [dostęp 11 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web https://www.youtube.com/watch?v=UGY3vu_odTg.

⁸ Strona internetowa Muzeum Pracowni Literackiej Arkadego Fiedlera w Puszczykowie [online] [dostęp 11 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://fiedler.pl/sub,pl,oferta-dla-was.html>.

Strona internetowa raczej skutecznie promuje placówkę oraz czytelnictwo książek patrona i jego synów, a także publikacji podróży Pawła Arkadego Fiedlera, z uwagi na multimedialność – liczne, różnorodne fotografie, filmy i materiały tekstowe.

Multimedialny charakter ma także profil muzeum na portalu Facebook⁹. W maju 2021 r. profil cieszył się dosyć dużą liczbą polubień – 5585 (stan na 18 maja 2021 r.).

Wiele materiałów filmowych o muzeum w Puszczykowie można obejrzeć w serwisie YouTube¹⁰. Jeden z filmów to fragment spotkania z reporterką E. Dzikowską, zorganizowanego w 2013 r. w rodzinnym muzeum Fiedlerów na okoliczność otwarcia jej wystawy o Mongolii. Zdarza się, że nagrania są wprowadzane przez zwiedzających. Jest to przejaw demokratycznego charakteru internetu jako medium. W 2014 r. do serwisu trafiła relacja filmowa z odwiedzin słuchaczy oddziału Uniwersytetu Trzeciego Wieku [dalej: UTW] z Ostrowa Wielkopolskiego¹¹. Internauci znajdują na YouTube także materiały niezwiązane z muzeum. Interesujące jest np. nagranie wykładu Tomasza Kempnińskiego pt. *Arkady Fiedler – życie i podróże z polityką w tle*. Odbył się on 22 maja 2017 r. z inicjatywy Naukowego Koła Doktorantów Uniwersytetu Gdańskiego¹². T. Kempniński to autor jednego z artykułów naukowych o A. Fiedlerze¹³. Dużą popularnością cieszy się filmik pt. *Muzeum Arkadego Fiedlera w Puszczykowie*, wprowadzony na YouTube w 2015 r. przez Marka Oliwier Fiedlera. W maju 2021 r. miał tylko 31 polubień, ale za to aż 9418 wyświetleń. 5150 osób wyświetlało filmik D. Larec-

⁹ Profil Muzeum Pracowni Literackiej Arkadego Fiedlera w Puszczykowie na portalu Facebook [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.facebook.com/muzeum.fiedlera>, <https://www.facebook.com/muzeum.fiedlera>.

¹⁰ Filmy o Muzeum Pracowni Literackiej Arkadego Fiedlera w Puszczykowie [online] [dostęp 12 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: https://www.youtube.com/results?search_query=Muzeum+Pracowni+Literackiej+Arkadego+Fiedlera+w+Puszczykowie.

¹¹ *Słuchacze OUTW w Muzeum Arkadego Fiedlera w Puszczykówku* [online] [dostęp 12 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=HC6RH912zx8>

¹² T. Kempniński, *Arkady Fiedler – życie i podróże z polityką w tle* [online] [dostęp 12 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=ZTjtC19itU>.

¹³ Tenże, *Egzotyczny świat Arkadego Fiedlera...*, s. 42–59.

kiej o tej samej tematyce. Znacznie rzadziej, bo 753 razy, było oglądane nagranie spotkania z E. Dzikowską. Z wykładem T. Kempnińskiego zapoznało się 345 internautów. Nagranie z wycieczką ostrowskiego UTW obejrzały zaledwie 84 osoby. Na YouTube największą popularnością cieszą się materiały audiowizualne, dotyczące całokształtu działalności muzeum, głównie te wprowadzone przez jego właścicieli. Dzieje się tak zgodnie z intencją Fiedlerów, gdyż są to filmy promocyjne.

Zdarza się, że treści, dotyczące pisarza, spontanicznie wprowadzają do sieci pasjonaci jego twórczości. W marcu 2014 r. materiał na temat A. Fiedlera opublikowała nauczycielka z Łodzi Monika Paciorkowska, która zamieściła 17 stron prezentacji wizualnej pt. *Arkady Fiedler (1894–1985)*. Znalazł się na niej następujący odsyłacz: „Każdego, kto jest zainteresowany życiem i twórczością Arkadego Fiedlera zachęcam również do odwiedzenia strony internetowej <http://www.fiedler.pl>”¹⁴. Niestety M. Paciorkowska wykorzystwała i zacytowała tylko strony internetowe, w tym Wikipedię, nie uwzględniła zaś bibliotek cyfrowych, gdzie można znaleźć publikacje o A. Fiedlerze. Niemniej jednak materiał ten promuje książki pisarza oraz muzeum w Puszczykowie i jego stronę internetową¹⁵.

Książkowe reportaże podróżnicze Arkadego Fiedlera i książki o Arkadym Fiedlerze w internetowej ofercie księgarskiej

Internetowa promocja czytelnictwa konkretnego rodzaju literatury lub utworów wybranego pisarza ma szansę na skuteczność pod warunkiem dostępności w sieci informacji o ofercie księgarskiej i bibliotecznej.

Książki A. Fiedlera są promowane przez ich współczesnego wydawcę – Bernardinum z Pelplina w województwie pomorskim. W grudniu 2020 r. w księgarni internetowej tej oficyny oferowano kilka pozycji autorstwa A. Fiedlera i A. M. Fiedlera. Oprócz *Dywizjonu 303* (dwa wy-

¹⁴ M. Paciorkowska, *Arkady Fiedler (1894–1985)* [online] [dostęp 12 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://slideshare.net/MonikaPaciorkowska/arkady-fiedler> (prezentacja tekstowo-wizualna M. Paciorkowskiej nt. A. Fiedlera).

¹⁵ Tamże [dostęp 12 grudnia 2020].

dania w serii Biblioteka Poznaj Świat, w tym jedno ze zdjęciami z planu adaptacji filmowej *Dywizjon 303. Historia prawdziwa* z 2018 r. w reż. Denisa Delić'a), były to reportaże podróżnicze tego samego pisarza: *Przez wiry i porohy Dniestru* (Europa Wschodnia), *Zwierzęta lasu dziewiczego, Gujana. Spotkałem szczęśliwych Indian, Ryby śpiewają w Ukajali* (Ameryka Południowa), *Madagaskar gorąca wieś Ambinanitelo* (Madagaskar w Afryce), *Kanada pachnąca żywicą, I znowu kusząca Kanada* (Ameryka Północna). Niektóre z tych książek wyszły w Bernardinum w serii Biblioteka Poznaj Świat, z bardzo efektownymi fotografiami i z barwnymi twardeymi okładkami. Główny element reklamy każdej pozycji stanowi kopia pierwszej strony okładki. Pod nią znajduje się sugestywny opis tekstowy, stanowiący zachętę do lektury. Do kupna książek składają informacje o atrakcyjnej treści i języku publikacji, starannym opracowaniu tekstu (porównania różnych autorskich wersji, ogłoszonych drukami), efektownej szacie graficznej. Niektóre teksty reklamowe uzupełniono krótką wiadomością o A. Fiedlerze, opatrzoną chwytliwym nagłówkiem: „Arkady Fiedler (1894–1985), najbardziej znany z polskich podróżników”¹⁶.

Osoby, prowadzące księgarnię internetową, liczą na skuteczność promocji, opartej na bezpośrednich kontaktach między internautami, toteż namawiają ich do polecenia książek znajomym i przyjacielom. Ma w tym pomagać specjalny formularz mailowy. Nie zapominają też o wielkim znaczeniu reklamy w mediach społecznościowych, o czym świadczy umieszczenie przy opisach promowanych tytułów linków do Facebooka i Google+. Namawiają klientów do polubienia oferowanych książek na Facebooku. Pod opisem każdej z pozycji znajdziemy linki do reklam innych dzieł A. Fiedlera z oferty Bernardinum. Księgarze słusznie zakładają, że czytelnik lub bibliotekarz, zainteresowany jedną publikacją, skupi uwagę także na innym raporcie tego samego autora. Pamiętają również o coraz większej popularności nowoczesnej formy książki – e-booka¹⁷.

¹⁶ Strona internetowa Wydawnictwa i Księgarni Bernardinum w Pelplinie [online] [dostęp 12 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://ksiegarnia.bernardinum.com/pl>.

¹⁷ Tamże [dostęp 12 grudnia 2020].

Zapotrzebowanie na literaturę publikowaną na e-bookach, wzrosło w czasie pandemii, kiedy okresowo zamykano biblioteki i księgarnie oraz namawiano do pozostawania w domach. Pracownicy Bernardinum informują o możliwości odnalezienia e-bookowych wersji niektórych książek A. Fiedlera w księgarniach internetowych: Ebookpoint.pl, Nexto.pl, Ravelo.pl, ŚwiatKsiążki.pl, Wirtualo, Woblink¹⁸. Na Ebookpoint można nabyć e-booki *Zwierzęta lasu dziewiczego*, *I znowu kusząca Kanada*, a także jedną z wersji reportażu z Madagaskaru, opracowaną po II wojnie światowej – *Wyspa kochających lemurów*. Znajdziemy tam zachętę do kupienia m.in. tych e-booków „na prezent”. Jeszcze bardziej skuteczny ma być apel „Kup 1 [jednym] kliknięciem”, czyli próba sugestii psychologicznej. Jest to przykład zastosowania strategii marketingowej, zwanej „wezwaniami do działania” („call to action”). Forma reklamy, bardzo często stosowana w księgarniach internetowych, m.in. w Bernardinum i Ebookpoint, to linki pod opisem pozycji z katalogu, uzupełnione nagłówkiem „Najczęściej kupowane razem”. Przy reklamach z Ebookpoint są też linki pod hasłem *Podobne produkty*. Księgarze z tego sklepu tak wysoko cenią wartość literacką książek reportażowych A. Fiedlera, że stawiają je na równi z literaturą piękną, a ściślej z prozą Olgi Tokarczuk¹⁹. Przywołanie nazwiska pisarki to zabieg reklamowy, zastosowany po przyznaniu jej nagrody Nobla. Pracownicy księgarni internetowej są zarazem świadomi, że twórczość O. Tokarczuk cieszy się wielką poczytnością.

Ważną pozycję promuje również Wydawnictwo Poznańskie. Nie jest to utwór A. Fiedlera, a najnowsze opracowanie popularyzatorskie na temat pisarza: monografia Piotra Bojarskiego *Fiedler. Głód świata* (Poznań 2020). Materiał reklamowy o książce trafił do księgarni internetowej wydawcy na krótko przed ogłoszeniem w Polsce stanu pandemii – 17 lutego 2020 r. Wydawnictwo nadało reklamie sensacyjną, prawie brukową treść. Na temat bohatera biografii czytamy m.in.: „Celebryta, bohater plotek i najsłynniejszy polski podróżnik” oraz „Co takiego miał w sobie, że tam, gdzie się pojawiał, ojcowie chcieli mu oddawać na noc swoje córki?”. Wydawca bardzo zadbał o promocję w mediach

¹⁸ Tamże [dostęp 12 grudnia 2020].

¹⁹ Księgarnia internetowa Ebookpoint.pl [online] [dostęp 12 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://ebookpoint.pl>.

społecznościowych. Umieścić obok opisu linki do swoich profili na Facebooku, Instagramie i Youtube²⁰.

W księgarni internetowej Empik.com oprócz takich samych tytułów, jak z oferty Bernardinum, można było kupić audioook (CD) z *Ryby śpiewają w Ukajali*, ale w grudniu 2020 r. pozycja ta była już niedostępna. Księgarze starają się zachęcić internautów do lektury różnych książek A. Fiedlera, umieszczając pod reklamami konkretnych tytułów jego autorstwa opisy innych publikacji pisarza. Dodają przy tym nagłówek: „Najczęściej kupowane razem”. Zamieszczają pod nim także opisy książkowych reportaży podróżniczych A. R. Fiedlera. Pod kopiami pierwszych stron okładek identycznie, jak w innych księgarniach internetowych, znajdują się opisy tekstowe produktów. Internauci mają możliwość dawania ocen i wpisywania recenzji, z czego czasem korzystają, np. cztery życzliwe recenzje z lat 2014, 2016 i 2017 dotyczą *Kanady pachnącej żywicą* (wydanie Bernardinum w serii Biblioteka Poznaj Świat), a trzy, równie pozytywne, książki *Przez wiry i poroży Dniestru*²¹. Katalogowe recenzje zostały napisane przez innych klientów księgarni, a taka ocena może być odebrana jako bardziej wiarygodna niż reklama tekstowa, opracowana przez wydawcę albo księgarza.

Publikacja P. Bojarskiego dostała sześć recenzji od czytelników zafascynowanych osobą i twórczością reportażową A. Fiedlera. Empik sprzedaje tę pozycję w wersji drukowanej, a także jako e-book i audiobook MP3²². Jak widać, księgarze z popularnej stacjonarno-siecionej firmy dobrze rozumieją fakt, że jednym z zasadniczych warunków skuteczności promocji książki jest dostępność tytułu w różnych postaciach: drukowanej i elektronicznej.

²⁰ *Celebryta, bohater plotek i najsłynniejszy podróżnik. Jaki był naprawdę Arkady Fiedler?* [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://wydawnictwopoznanskie.pl/2020/02/17/celebryta-bohater-plotek-przyjacieli-komunistycznej-wladzy-i-najslynniejszy-polski-podrozniki-jaki-naprawde-byl-arkady-fiedler/> (reklama w dziale *Aktualności*). Zob. też *Fiedler: Głód świata* [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://wydawnictwopoznanskie.pl/produkt/fiedler-glod-swiate/> (reklama o bardzo podobnej treści – opis książki P. Bojarskiego w katalogu księgarni internetowej Wydawnictwa Poznańskiego).

²¹ Zob. Portal internetowy Empik.com [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://empik.com/szukaj/produkt?=scoreDesc&q=arkady+fiedler&qtype=basicForm>.

²² Tamże [dostęp 3 grudnia 2020].

Te same książki A. Fiedlera oraz publikacje na jego temat, co w Bernardinum, Empiku i Ebook Point, można kupić w licznych innych internetowych księgarniach i sklepach, np. Publio²³, Merlin²⁴, Bonito²⁵, Woblink²⁶, Poczytaj.pl²⁷, Czytam²⁸, Kraina Książek²⁹, Tania Książka³⁰, Allegro³¹, Ceneo³². Chodzi o najnowsze lub względnie nowe edycje.

Drukowane egzemplarze starszych wydań części książek pisarza są dostępne na portalu Allegro, czasem po niskich cenach. Dotyczy to m.in. publikacji *Dziki banany*, *Gorąca wieś Ambinanitelo*, *I znowu kusząca Kanada*, *Jutro na Madagaskar!*, *Kanada pachnąca żywicą*, *Madagaskar. Gorąca wieś Ambinanitelo*, *Madagaskar okrutny czarodziej*, *Nowa przygoda: Gwinea*, *Piękna, straszna Amazonia*, *Przez wiry i porohy Dniestru*, *Ryby śpiewają w Ukajali*, *Wyspa kochających lemurów*, *Zdobywamy Amazonkę*, *Zwierzęta z lasu dziewiczego*. Przy opisach niektórych oferowanych wydań książek, głównie najnowszych edycji, podano informacje o zakupieniu pojedynczych egzemplarzy przez klientów³³.

Istotną kwestię stanowi dostępność reportaży A. Fiedlera w serwisie Legimi, ponieważ są w nim oferowane książki m.in. w postaci

²³ Portal internetowy Publio.pl [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.publio.pl>.

²⁴ Portal internetowy Merlin.pl [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://merlin.pl>.

²⁵ Portal internetowy Bonito.pl [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://bonito.pl>.

²⁶ Portal internetowy Woblink.pl [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://woblink.com>.

²⁷ Portal internetowy Poczytaj.pl [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://poczytaj.com>.

²⁸ Portal internetowy Czytam.pl [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://czytam.pl>.

²⁹ Portal internetowy Kraina Książek.pl [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://krainakniazek.pl>.

³⁰ Portal internetowy Tania Książka.pl [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.tania.ksiazka.pl>.

³¹ Portal internetowy Allegro.pl [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://allegro.pl>.

³² Portal internetowy Ceneo.pl [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ceneo.pl>.

³³ Portal internetowy Allegro.pl [online] [dostęp 17 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://allegro.pl>. (efekty wyszukiwania przez wyszukiwarke na stronie głównej portalu, polegającego na wpisywaniu tytułów książek oraz wpisaniu nazwiska i imienia autora: „Fiedler Arkady”).

e-booków. Ma to duże znaczenie z uwagi na współpracę serwisu z bibliotekami publicznymi. Czytelnicy niekoniecznie muszą kupować na tym portalu książki, mogą bezpłatnie korzystać z zasobów Legimi po otrzymaniu kodu od bibliotekarza³⁴. Niestety placówki biblioteczne otrzymują od serwisu zbyt mało kodów w stosunku do zapotrzebowania. Serwis cieszy się dużą liczbą użytkowników, szczególnie od wiosny 2020 r. Sprawa udostępniania książek pisarza w Legimi nie wygląda dobrze. Reportaże podróżnicze A. Fiedlera, oferowane tam w grudniu 2020 r. nie tylko w postaci książek drukowanych, ale także jako e-booki, to jedynie *Zwierzęta lasu dziewiczego*, *Wyspa kochających lemurów* oraz *I znowu kusząca Kanada*³⁵. Nie jest to reprezentatywny wybór. *Wyspa kochających lemurów* stanowi kolejną wersję reportażu z Madagaskaru, wydaną w Polsce Ludowej, mniej aktualną niż najnowsza edycja z Bernardinum (Biblioteka Poznaj Świat) – *Madagaskar. Gorąca wieś Ambininitelo*³⁶. *I znowu kusząca Kanada* to nawiązanie do znacznie bardziej znanej starszej książki – *Kanada pachnąca żywicą*. Autor opisuje swą nową podróż do Kanady i jednocześnie wspomina wrażenia z wyprawy, jaką opisał we wcześniejszym reportażu. W grudniu 2020 r. *Madagaskar Gorąca wieś Ambininitelo*, a także *Kanada pachnąca żywicą*, nawet za pośrednictwem Legimi, były dostępne tylko w wersji drukowanej³⁷.

Publikacje Arkadego Fiedlera i o Arkadym Fiedlerze w internecie

W internecie trudno jest znaleźć publikacje A. Fiedlera, dostępne online, w tym nieodpłatnie. Najbardziej miarodajny przykład to biblioteki cyfrowe. Po przeprowadzeniu kwerendy na portalu Federacja Bibliotek Cyfrowych można stwierdzić, że polskie biblioteki nie wprowadziły tam wersji elektronicznej żadnej z książek autora ze swoich zbiorów. Nie można zapoznać się z nimi online, do czego byłaby niezbędna zgoda

³⁴ Zob. *E-booki w abonamencie dla bibliotek*, [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://biz.legimi.com/pl/dla-bibliotek>.

³⁵ Serwis internetowy Legimi [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.legimi.pl/katalog>.

³⁶ A. Uljasz, *Klasyczny reportaż podróżniczy...*, s. 51–73.

³⁷ Serwis internetowy Legimi [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.legimi.pl/katalog>.

właścicieli praw autorskich. Nie ma też dostępu do ich elektronicznych wersji w komputerach w bibliotecznych czytelnich, choć w przypadku takiej formy udostępniania nie jest wymagana akceptacja twórcy ani spadkobierców³⁸. Spośród publikacji na temat A. Fiedlera znajdziemy tylko poradnik bibliograficzny Urszuli Bzdawki, pomocny w badaniach nad biografią i twórczością pisarza – reportera (Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Poznaniu, Poznań 1984) oraz jeden z artykułów naukowych, cytowanych we wprowadzeniu do prezentowanego opracowania (Akademicka Platforma Czasopism Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu). Poza tym można odnaleźć jeszcze stosunkowo nieliczne materiały prasowe i dokumenty życia społecznego (łącznie 23 obiekty cyfrowe, razem z poradnikiem U. Bzdawki i artykułem naukowym). Większość pozycji to kopie z kolekcji Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej³⁹. Poszukiwania na portalu europejskich bibliotek, muzeów i archiwów Europeana dają jeszcze skromniejsze efekty. Oprócz fotografii poradnika z 1984 r., możemy przeczytać, ewentualnie pobrać, tylko kopie elektroniczne dwóch numerów czasopisma „Wici Wielkopolskie”⁴⁰.

Przyczyną powyższej sytuacji jest aktualność praw majątkowych do spuścizny pisarskiej A. Fiedlera, zmarłego w 1985 r. Książki pisarza mają szansę na wznowienia w postaci drukowanej i elektronicznej (e-booki i audiobooki). Mogą ich poszukiwać także klienci antykwariatów. Podobnie jest z wydaniem reportażu Ryszarda Kapuścińskiego (1932–2007), pisarza i publicysty znacznie bardziej poczytnego niż A. Fiedler. W FBC znajduje się kilka opisów pozycji R. Kapuścińskiego,

³⁸ Portal internetowy Federacja Bibliotek Cyfrowych [online] [dostęp 17 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://fbc.pionier.net.pl> (rezultat kwerendy, przeprowadzonej w FBC za pomocą hasła wyszukiwawczego autor – „Fiedler Arkady”). Zob. też M. Kowalska, *Digitalizacja zbiorów bibliotek polskich*, Warszawa 2007, s. 67.

³⁹ Portal internetowy Federacja Bibliotek Cyfrowych [online] [dostęp 17 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://fbc.pionier.net.pl> (rezultat kwerendy, przeprowadzonej w FBC za pomocą haseł wyszukiwawczych cały opis – „Fiedler Arkady” i słowo kluczowe – „Fiedler Arkady”). Zob. też *Arkady Fiedler. Poradnik bibliograficzny*, pod red. U. Bzdawki, Poznań 1984; A. Uljasz, *Klasyczny reportaż podróżniczy jako forma propagandy politycznej...*, s. 51–73.

⁴⁰ Portal internetowy Europeana [online] [dostęp 17 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web <https://www.europeana.eu/pl> (rezultat kwerendy, przeprowadzonej z wykorzystaniem wyszukiwarki na stronie głównej portalu Europeana za pomocą hasła wyszukiwawczego „Fiedler Arkady”).

zdigitalizowanych na potrzeby Jagiellońskiej Biblioteki Cyfrowej. Dodano jednak zastrzeżenie, iż z uwagi na prawo autorskie można z nich korzystać tylko za pośrednictwem komputerów należących do wyposażenia Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie⁴¹.

Recepcja czytelnicza książkowych reportaży podróżniczych Arkadego Fiedlera w świetle badań internetowych

Fakt stosunkowo niewielkiej dostępności książek podróżniczych A. Fiedlera w wersji elektronicznej nie oznacza, że nie mają one odbiorców. Okazuje się, że funkcjonują w obiegu czytelniczym – bibliotecznym i pozabibliotecznym.

Miarodajne źródło informacji o poczytności książek ze zbiorów bibliecznych stanowi portal internetowy W bibliotece.pl. Są na nim udostępniane informacje o dostępności zbiorów, w tym o ewentualnych wypożyczeniach z licznych bibliotek z całej Polski, głównie publicznych – miejskich, miejsko-gminnych i gminnych z sieciami filii na terenie miast i gmin. Zainteresowania użytkowników zbiorów tych placówek bibliecznych są nieporównywalnie bardziej reprezentatywne w badaniach nad wyborami czytelniczymi ogółu osób, korzystających ze zbiorów polskich bibliotek, niż wypożyczenia dokonywane np. w bibliotekach akademickich czy pedagogicznych.

Interesujące wyniki dała kwerenda, przeprowadzona na portalu W bibliotece.pl. Z serwisem współpracują liczne polskie biblioteki publiczne. Placówki biblieczne udostępniają informacje o wypożyczeniach swoich zbiorów. W grudniu 2020 r. w polskich bibliotekach publicznych następujące książki A. Fiedlera miały przynajmniej jedno wypożyczenie: *Dzikie banany, I znowu kusząca Kanada, Kanada pachnąca żywicą, Madagaskar. Gorąca wieś Ambinanelo, Nowa przygoda: Gwinea, Piękna, straszna Amazonia, Przez wiry i porohy Dniestru, Ryby śpiewają w Ukajali, Spotkałem szczęśliwych Indian, Wyspa kochających*

⁴¹ Portal internetowy Federacja Bibliotek Cyfrowych [online] [dostęp 17 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://fbc.pionier.net.pl> (rezultat kwerendy, przeprowadzonej w FBC za pomocą hasła wyszukiwawczego autor – „Kapuściński Ryszard”).

lemurów, *Zdobynamy Amazonkę*. Podobnie było z tematycznymi wyborami przedruków fragmentów reportaży: książkami *Kobiety mej młodości* oraz *Motyle mego życia*. Zasięg społeczny czytelnictwa reportaży podróżniczych pisarza można uznać za względnie duży, bo jego książki są wypożyczane w bibliotekach miejskich w miastach wojewódzkich i powiatowych, a także w placówkach miejsko-gminnych i gminnych. A. Fiedler ma czytelników w dużych, średnich i małych miastach, a także wśród mieszkańców wsi, w tym w filiach wszystkich wymienionych rodzajów bibliotek⁴².

Poczytność książek podróżniczych autora w bibliotekach w żaden sposób nie dorównuje bibliotecznej recepcji pozycji A. Fiedlera pt. *Dywizjon 303*. W grudniu 2020 r. w niektórych województwach, np. na terenie wielkopolskiego, publikacja ta miała nawet po sto kilkadziesiąt wypożyczeń⁴³. Wynika to z faktu, że *Dywizjon 303* należy do tytułów, wybieranych przez licznych nauczycieli jako lektura szkolna. Jest to zarazem książka chętnie czytana przez uczniów w klasach 7–8 szkoły podstawowej, o czym świadczy duża liczba wypożyczeń⁴⁴. Poza tym *Dywizjon 303* należy do legendarnych pozycji o tematyce historyczno-patriotycznej. Do popularności książki przyczyniła się też ekranizacja z 2018 r.

Dużo wiadomości o funkcjonowaniu reportaży podróżniczych A. Fiedlera w obiegu czytelnicznym, w wielkiej mierze pozabibliotecznym, można znaleźć na internetowych portalach czytelnicznych. Zagadnienie zostanie omówione na przykładzie recepcji wybranych książek.

Na największym i zarazem najbardziej opiniotwórczym polskim portalu czytelnicznym – Lubimy czytać, aż 488 osób wysoko oceniło reportaż *Ryby śpiewają w Ukajali*, dając mu łącznie ocenę 7,1 w skali od 0 do 10, czyli całkiem wysoką. W latach 2012–2019, 19 osób wypowiedziało się o niej w większości życzliwie w komentarzach tekstowych. Niektórzy internauci wspominają tę książkę jako świetną lekturę z dzieciństwa, do której jest miło powrócić w dorosłym życiu. Zwracają uwagę na sugestywność narracji. Dzięki niej, czytając książkę, mieli

⁴² Zob. Portal internetowy w.bibliotece.pl [online] [dostęp 17–18 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://w.bibliotece.pl> (rezultat kwerendy, przeprowadzonej z wykorzystaniem wyszukiwarki na stronie głównej portalu).

⁴³ Tamże [online] [dostęp 17–18 grudnia 2020].

⁴⁴ Zob. *Lista lektur szkolnych 2020/2021* [online] [dostęp 18 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.listalektur.pl>.

wrażenie, iż podróżowali wraz z autorem do Peru. Doceniają publikację za jej wartość edukacyjną. Jeden z czytelników skrytykował reportaż za zbyt dużą ilość wiadomości historycznych, które go znudziły, ale zaznaczył obiektywnie, że nie interesuje się historią⁴⁵.

Więcej, bo 615 osób oceniło *Kanadę pachnącą żywicą* (bardzo podobna średnia ocen, jak w przypadku *Ryby śpiewają w Ukajali* – 7,2 na możliwą najwyższą ocenę 10). 56 czytelników wpisało na Lubimy czytać oceny tekstowe. Wszystkie wpisy, dostępne w grudniu 2020 r., pochodziły z lat 2010–2020. Najnowszy był bardzo świeży, bo pojawił się 30 listopada 2020 r. Duże zainteresowanie wynika z tego, że oceny i opinie dotyczą wydania z serii Biblioteka Poznaj Świat, bardzo atrakcyjnego edytorsko, w tym graficznie⁴⁶. Zasięg czytelniczy książki będzie się powiększać, bo edycja ta jest dostępna w bibliotekach, a także w internetowej ofercie księgarskiej, o czym była mowa we wcześniejszej części artykułu.

Czytelnicy reportażu z Kanady, analogicznie jak odbiorcy opisów wrażeń z Ukajali, mieli wrażenie, że podróżują wspólnie z autorem, co wynika z plastyczności języka oraz żywej, wciągającej narracji. Dają temu wyraz w opiniach, jakie zamieszczają na portalu. Jeden z nich podkreśla, że chętnie wraca do tej lektury i nazywa autora z szacunkiem „Panem Fiedlerem”. Inny zaznacza, iż klasyczny reportaż, opublikowany pierwszy raz wiele lat temu, stale zachowuje aktualność. Podkreśla swą kompetencję, deklarując na początku maja 2019 r., że od blisko 30 lat mieszka w Kanadzie⁴⁷. Osobie o nicku „Chrispu” najbardziej spodobały się częste dygresje o tematyce historycznej, odmiennie, niż cytowanemu wcześniej czytelnikowi książki *Ryby śpiewają w Ukajali*. Na portalu można znaleźć oceny w rodzaju „super książka” i „interesująca książka”. Edycja z serii Biblioteka Poznaj Świat dotąd jest dostępna na rynku księgarskim. Dlatego wielu internautów posiada jej egzemplarze w księgozbiorach domowych. Informują o tym na Lubimy czytać. Jedna osoba wyraża pragnienie otrzymania tej książki w prezen-

⁴⁵ Portal internetowy lubimyczytac.pl [online] [dostęp 18 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://lubimyczytac.pl> (efekt wyszukiwania przez tytuł książki jako hasło wyszukiwawcze).

⁴⁶ Tamże [online] [dostęp 18 grudnia 2020] (analogiczna metoda wyszukiwania).

⁴⁷ Tamże [online] [dostęp 18 grudnia 2020] (analogiczna metoda wyszukiwania). Pierwsze wydania *Kanady pachnącej żywicą* ukazało się w 1937 r. w wydawnictwie Rój w Warszawie, zob. E.G. [E. Głębicka], dz. cyt., s. 298.

cie⁴⁸. Deklaruje w ten sposób swój pozytywny stosunek emocjonalny do reportażu i wysoką ocenę estetyczną jego formy edytorskiej.

Wydanie pozycji *Madagaskar. Gorąca wieś Ambinanitelo* w tej samej serii otrzymało łączną ocenę 7,3 od 204 osób. Dostyc liczni internauci (21 osób) wpisali na Lubimy czytać komentarze tekstowe (dane z grudnia 2020 r. za okres 2010–2016). Czytelnicy polecają innym osobom lekturę, m.in. z uwagi na walory narracyjne oraz interesujący przekaz wiedzy przyrodniczej i etnograficznej. Bardzo cenią wydanie z Bernardinum za szatę graficzną. Najbardziej pochlebna opinia brzmi: „Uwielbiam wszystkie książki klasyka!!!”⁴⁹.

Użytkownicy portalu Lubimy czytać często wysoko oceniają znacznie mniej znaną książkę reportażową – *Dzikie banany*, pisząc np. „Pierwsza pozycja Arkadego Fiedlera w moim przypadku, i na pewno nie ostatnia!”. „Krystianow” napisał: „Moja pierwsza książka A. Fiedlera od gimnazjum. Jestem oczarowany tak samo, jak niemal każdą inną książką podróżniczą”⁵⁰. Musi być młodym człowiekiem, bo na pewno chodzi o jedno z gimnazjów, które działały w Polsce po reformie szkolnictwa z 1999 r. W zapisie dyskusji internetowej można znaleźć także opinię o nieaktualności przekazu propagandowego i zarazem próbę zniechęcenia internautów do lektury. W grudniu 2020 r. *Dzikie banany* miały średnią ocenę 6,8 od 106 osób (najwyższa możliwa – 10)⁵¹.

Podobny wynik dają głosy czytelników na temat *Nowej przygody: Gwinei* (6,8 od 84 internautów), pomimo, że wszystkie 3 opinie tekstowe z lat 2010–2015 są bardzo krytyczne⁵².

⁴⁸ Arkady Fiedler [w:] *lubimyczytać.pl...*

⁴⁹ *Madagaskar. Gorąca wieś Ambinanitelo* [w:] *lubimyczytać.pl* [online] [dostęp 18 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://lubimyczytac.pl/ksiazka/56263/madagaskar-goraca-wies-ambinanitelo>. Zob. też A. Uljasz, *Klasyczny reportaż podróżniczy jako forma propagandy politycznej...*, s. 51–73.

⁵⁰ *Dzikie banany* [w:] *lubimyczytać.pl* [online] [dostęp 18 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://lubimyczytac.pl/ksiazka/56888/dzikie-banany>. Zob. też A. Uljasz, *Reporterzy z PRL na Dalekim Wschodzie. Paweł Jasienica i Arkady Fiedler*, [w:] *Książka, biblioteka, informacja. Między podziałami a wspólnotą*, t. 5, pod red. J. Dzieniakowskiej, M. Olczak-Kardas, Kielce 2016, s. 173–186.

⁵¹ *Dzikie banany* [w:] *lubimyczytać.pl...*

⁵² *Nowa przygoda. Gwineia* [w:] *lubimyczytać.pl* [online] [dostęp 18 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://lubimyczytac.pl/ksiazka/52951/nowa-przygoda-gwineia>. Zob. też A. Uljasz, *Edukacja i propaganda w reportażu podróżniczym z czasów Polski Ludowej...*, s. 257–270.

Książka *I znowu kusząca Kanada* dostała sumaryczną ocenę 6,8 od 89 internautów. Autorom 2 spośród 3 komentarzy z okresu 2011–2017 spodobały się m.in. opisy przyrody⁵³.

Reportaż *Piękna, straszna Amazonia* otrzymał na Lubimy czytać ocenę 6,7 od 64 czytelników. Na stronie pojawiły się też dwa komentarze. Osoba, podpisana Eljot, skrytykowała w 2014 r. tę, oraz pozostałe publikacje książkowe pisarza, za zbyt dużą ilość informacji historycznych i opisów przyrody. Według niej bardziej interesujące byłoby wprowadzenie przez A. Fiedlera licznych opisów przygód, jakie przeżył w podróży. Autor drugiego komentarza zachęca za to czytelników do refleksji nad historycznymi losami Indian z Amazonii, omówionymi przez pisarza⁵⁴.

Charakterystyczne jest, że różne książki A. Fiedlera otrzymują na portalu podobne średnie oceny, niezależnie od liczby głosów (od ok. 6,5 do nieco ponad 7 na najwyższą możliwą notę, czyli 10). Świadczy to o wiarygodności wyników głosowań. Informacje o odbiorze czytelniczym dzieł A. Fiedlera można znaleźć także na innych specjalistycznych portalach: Nakanapie⁵⁵, Granice.pl Wszystko o literaturze⁵⁶ oraz BiblioNETka⁵⁷, mniej opiniotwórczych niż strona Lubimy czytać.pl.

⁵³ *I znowu kusząca Kanada* [w:] *lubimyczytać.pl* [online] [dostęp 18 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://lubimyczytac.pl/ksiazka/145635/i-znowu-kuszaca-kanada>.

⁵⁴ *Piękna, straszna Amazonia* [w:] *lubimyczytać.pl* [online] [dostęp 18 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://lubimyczytac.pl/ksiazka/73649/piekna-straszna-amazonia>

⁵⁵ *Wyniki wyszukiwania dla frazy „Arkady Fiedler”* [w:] *nakanapie.pl* [online] [dostęp 18 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://nakanapie.pl/szukaj/ksiazki?q=Arkady+Fiedler>.

⁵⁶ *Wyniki wyszukiwania dla: Arkady Fiedler* [w:] *pranice.pl Wszystko o literaturze* [online] [dostęp 18 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.granice.pl/wyszukaj/Arkady+Fiedler>.

⁵⁷ *Autor: Fiedler Arkady* [w:] *biblionetka.pl. Opiniotwórcza strona książki* [online] [dostęp 18 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.biblionetka.pl/author.aspx?id=530>

Podsumowanie

Z badań nad promocją książkowych reportaży podróżniczych A. Fiedlera wynika, że są one dosyć intensywnie popularyzowane w sieci. Dzieje się tak głównie dzięki pracy potomków pisarza nad aktualizacją i rozwojem multimedialnej strony internetowej Muzeum Pracowni Literackiej A. Fiedlera w Puszczykowie. Można na niej obejrzeć liczne filmy i fotografie, a także zapoznać się z materiałami tekstowymi. Nagrania filmowe i zdjęcia są tak sugestywne, że internauta ma wirtualne wrażenie osobistych odwiedzin w domu pisarza, spotkania z rodziną Fiedlerów. Widzi na zdjęciach i filmach innych zwiedzających. Autor artykułu wypowiada taką ocenę na podstawie własnych doznań z wizyty na stronie internetowej muzeum. Strona najprawdopodobniej wzbudza zainteresowanie uczniów i studentów, poszukujących informacji o A. Fiedlerze jako autorze, albo pasjonatów klasycznej literatury podróżniczej. Intencją rodziny Fiedlerów jest, aby goście przeczytali reportaże A. Fiedlera z Ameryki Południowej i Północnej, Afryki czy Wietnamu. Ewentualne dane o statystyce odwiedzin na stronie <https://fiedler.pl> nie dałyby wiedzy o tym, jak działalność Fiedlerów wpływa na poczytność książek ich ojca i dziadka. Poza tym właściciele muzeum niechętnie udzielają takich informacji. Może to wynikać z faktu, że nie chcą upubliczniać szczegółów muzealnej kampanii marketingowej postronnym osobom. O wiele więcej wiadomości, niż mogłaby przynieść statystyka tego rodzaju, dała kwerenda, przeprowadzona w księgarniach internetowych, na portalach czytelniczych, głównie Lubimy czytać, a także na stronie [W bibliotece.pl](http://Wbibliotece.pl). Można na jej podstawie stwierdzić, że twórczość A. Fiedlera ma swoich wielbicieli.

Dostępność dosyć dużej oferty pozycji autorstwa A. Fiedlera w księgarniach internetowych wynika z przekonania księgarzy o zainteresowaniu czytelniczym. Przy opisach wielu tytułów można znaleźć informacje o zakupieniu przez klientów konkretnej liczby egzemplarzy.

Duża liczba wysokich ocen oraz pozytywne opinie tekstowe na czytelniczych portalach internetowych, to dowód stałej obecności książek pisarza w świadomości polskich odbiorców. Imponujące jest, że tak klasyczne pozycje, należące od dawna do kanonu ojczystej lite-

ratury i publicystyki podróżniczej, wciąż funkcjonują w obiegu czytelnictwa. Dzieje się tak, pomimo, że sprawa dostępności reportaży podróży A. Fiedlera w wersji elektronicznej, w tym w internecie, nie wygląda dobrze. Niewiele tytułów jest dostępnych w bazie Legimi. Mała część reportaży została dotąd opublikowana w wersji e-book. Polscy wydawcy powinni publikować tę wartościową literaturę w formie cyfrowej – na e-bookach i audiobookach. Zainteresowanie czytelników twórczością A. Fiedlera dodatkowo by się powiększyło dzięki dostępności na dużą skalę w trzech wersjach – tradycyjnej drukowanej do czytania oraz elektronicznej do czytania (e-booki) i słuchania (książki mówione – audiobooki). Chętniej sięgaliby po nią młodzi odbiorcy.

W czasie pandemii wzrosło zapotrzebowanie na promocję literatury w internecie oraz udostępnianie książek w formie elektronicznej. Taka sytuacja utrzyma się po zakończeniu epidemii. Księgarniom i bibliotekom trudno będzie odzyskać dużą część klientów oraz czytelników sprzed marca 2020 r. Dlatego księgarze i bibliotekarze będą musieli jeszcze bardziej intensywnie wykorzystywać sieć internetową do promocji czytelnictwa niż obecnie. Dotyczy to również książek reportażowych A. Fiedlera. Reportaże pisarza zasługują na promowanie przez pracowników bibliotek, księgarzy i ludzi mediów z uwagi na nieprzemijające wartości edukacyjne i rozrywkowe, ważniejsze od zdezaktualizowanych akcentów propagandowych z czasów Polski Ludowej.

Bibliografia

Źródła:

E-booki w abonamencie dla bibliotek [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://biz.legimi.com/pl/dla-bibliotek>.

Celebryta, bohater plotek i najsłynniejszy podróżnik. Jaki był naprawdę Arkady Fiedler? [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://wydawnictwopoznanskie.pl/2020/02/17/celebryta-bohater-plotek-przyjaciel-komunistycznej-wladzy-i-najsłynniejszy-polski-podrozniki-ja-ki-naprawde-byl-arkady-fiedler/>.

Fiedler. Głód świata [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://wydawnictwopoznanskie.pl/produkt/fiedler-glod-swiata/>.

- Film Muzeum Arkadego Fiedlera w Puszczykowie*, autor Danuta Larecka [online] [dostęp 11 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com>.
- Filmy o Muzeum Pracowni Literackiej Arkadego Fiedlera w Puszczykowie* [online] [dostęp 12 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com>.
- Kempiński Tomasz, *Arkady Fiedler – życie i podróże z polityką w tle* [online] [dostęp 12 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.youtube.com/watch?v=ZTJtC19itU>.
- Kobieta na krańcu świata* [DVD] 1, prod. i reż. M. Łupina, TVN, TIM Film Studio, Warszawa [2010].
- Kobieta na krańcu świata* [DVD] 2, reż. M. Łupina, zdjęcia A. Lenart, M. Nowicki, TVN, TIM Film Studio, Warszawa [2010].
- Księgarnia internetowa Ebookpoint.pl* [online] [dostęp 12 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://ebookpoint.pl>.
- Lista lektur szkolnych 2020/2021* [online] [dostęp 18 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.listalektur.pl>.
- Paciorkowska Monika, Arkady Fiedler (1894–1985)* [online] [dostęp 12 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://slideshare.net/MonikaPaciorkowska/arkady-Fiedler>.
- Portal internetowy Allegro.pl* [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://allegro.pl>.
- Portal internetowy Biblionetka.pl* [online] [dostęp 18 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.biblionetka.pl>.
- Portal internetowy Bonito.pl* [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://bonito.pl>.
- Portal internetowy Ceneo.pl* [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ceneo.pl>.
- Portal internetowy Czytam.pl* [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://czytam.pl>.
- Portal internetowy Empik.com* [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://empik.com>.
- Portal internetowy Europeana* [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.europeana.eu/pl>.
- Portal internetowy Federacja Bibliotek Cyfrowych* [online] [dostęp 17 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://fbc.pionier.net.pl>.

- Portal internetowy Granice.pl. Wszystko o literaturze* [online] [dostęp 18 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://granice.pl>.
- Portal internetowy Kraina Książek.pl* [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://krainaksiążek.pl>.
- Portal internetowy Lubimy czytać.pl* [online] [dostęp 10, 18 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://lubimyczytac.pl>.
- Portal internetowy Merlin.pl* [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://merlin.pl>.
- Portal internetowy Na kanapie.pl* [online] [dostęp 18 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://nakanapie.pl>.
- Portal internetowy Poczytaj.pl* [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://poczytaj.pl>.
- Portal internetowy Publio.pl* [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.publio.pl>.
- Portal internetowy Tania Książka.pl* [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.taniaksiążka.pl>.
- Portal internetowy W bibliotece.pl* [online] [dostęp 17–18 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://w.bibliotece.pl>.
- Portal internetowy Woblink.pl* [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://woblink.com>.
- Profil Muzeum Pracowni Literackiej Arkadego Fiedlera w Puszczykowie na portalu Facebook* [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.facebook.com/muzeum.fiedlera>.
- Serwis internetowy Legimi* [online] [dostęp 13 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.legimi.pl>.
- Strona internetowa Muzeum Pracowni Literackiej Arkadego Fiedlera w Puszczykowie* [online] [dostęp 11 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://fiedler.pl>.
- Strona internetowa Wydawnictwa i Księgarni Bernardinum w Pelplinie* [online] [dostęp 12 grudnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://księgarnia.bernardinum.com.pl>.
- Wojciechowska Martyna, *Kobieta na krańcu świata*, Warszawa 2009.
- Wojciechowska Martyna, *Kobieta na krańcu świata 2*, Warszawa 2011.
- Wojciechowska Martyna, *Kobieta na krańcu świata 3*, Warszawa 2012.

Opracowania:

Arkady Fiedler. *Poradnik bibliograficzny*, red. Urszula Bzdawka, Poznań 1984.

- Bojarski Piotr, *Fiedler. Głód świata*, Poznań 2020.
- E.G. [Ewa Głębigicka], *Fiedler Arkady (1894–1985)*, [w:] *Współcześni polscy pisarze i badacze literatury. Słownik biobibliograficzny*, red. Jadwiga Czachowska, Alicja Szałağan, t. 2: C–F, Warszawa 1994, s. 297–300.
- Fiedler Arkady Radosław, *Barwny świat Arkadego Fiedlera*, Poznań 1977.
- Fiołka Katarzyna, *Fiedler*, Warszawa 2011.
- Jernas Oskar, *Arkady Fiedler. Człowiek bez paszportu*, Poznań 2013.
- Kempiński Tomasz, *Egzotyczny świat Arkadego Fiedlera*, „Argumenta Historica. Czasopismo Naukowo-Dydaktyczne” 2016, nr 3, s. 42–59.
- Kowalska Małgorzata, *Digitalizacja zbiorów bibliotek polskich*, Warszawa 2007.
- Kuffel Józef, *Arkady Fiedler. Podróżnik i literat*, Bydgoszcz, Puszczykowo 2012.
- Pilich Maria, Pilich Przemysław, *Wybitni polscy odkrywcy i podróżnicy*, Warszawa 2018.
- Ratajczak Józef, *Gdy Warta wpadała do Ukajali (szkice o Arkadym Fiedlerze)*, Poznań 1994.
- Tylicka Barbara, *Arkady Fiedler*, Warszawa 1989.
- Uljasz Adrian, *Edukacja i propaganda w reportażu podróżniczym z czasów Polski Ludowej. Nowa przygoda: Gwinea Arkadego Fiedlera (1962 r.). Stara książka i jej współczesna recepcja*, „Limes. Studia i Materiały z Dziejów Europy Środkowo-Wschodniej” 2019, nr 12, s. 257–270.
- Uljasz Adrian, *Klasyczny reportaż podróżniczy jako forma propagandy politycznej oraz przekazu wiedzy o świecie i kulturze. Książki Arkadego Fiedlera o Madagaskarze*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2018, nr 2 (21), s. 51–73.
- Uljasz Adrian, *Reporterzy z PRL na Dalekim Wschodzie. Paweł Jasienica i Arkady Fiedler*, [w:] *Książka, biblioteka, informacja. Między podziałami a wspólnotą*, t. 5, red. Jolanta Dzieniakowska, Monika Olczak-Kardas, Kielce 2016, s. 173–186.
- Walkowska Wiesława, *Podróże z Arkadym Fiedlerem*, Warszawa 2014.

Classic travel reportage online. Arkady Fiedler and his readers on the Internet

ABSTRACT: The subject of the article is the Internet reception of the characters and achievements of the famous Polish traveler – reporter and writer

Arkady Fiedler (1894–1985). The writer's work continues to attract the attention of readers. An important issue is the popularization of the writer and his books on the Internet, mainly through the website of the Arkady Fiedler Literary Workshop Museum in Puszczykowo, Wielkopolska. The article also discusses the issue of the availability of his publications in the bookstore offer, including in the form of e-books, as well as promotion methods used by booksellers on the Internet. Attention was paid to the issue of publishing A. Fiedler's books on the Legimi website. The issue of the availability of the writer's publications on the Internet, including in open access databases, was referred to. The popularity of A. Fiedler's reportages in the library and non-library reading circulation was analyzed on the basis of research conducted on the internet portal W bibliotece.pl and on Internet reading portals.

KEYWORDS: Fiedler Arkady (1894–1985), travel reportage reading, Polish journalism, literature promotion

